

М. М. Чех,
аспірант, асистент кафедри міжнародних економічних відносин, Львівська комерційна академія

АНАЛІЗ ІНСТРУМЕНТІВ НЕСУПЕРЕЧЛИВОГО СТИМУЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ

У статті проаналізовано дієвість окремих механізмів стимулювання платоспроможного попиту. Розроблено та емпірично протестовано структурну модель, що передбачає взаємодію між інструментами стимулювання внутрішнього ринку, елементами сукупного попиту та економічним зростанням.

In the article the effectiveness of separate mechanisms of stimulation of solvent demand is analyzed. It is developed and empirically tested a structural model which foresees co-operation between the instruments of stimulation of internal market, elements of the combined demand and the economy growing.

Ключові слова: внутрішній ринок, платоспроможний попит, фінансова дисципліна, споживчий кредит.

Key words: internal market, solvent demand, fiscal discipline, consumer credit.

ВСТУП

Світова фінансова криза продемонструвала вразливість експорторієнтованої моделі, яка до цього часу вважалася набагато надійнішою, ніж внутрішньо орієнтоване зростання. Дієвою альтернативою для експорторієнтованого зростання стає розвиток внутрішнього ринку, який може відбуватися за рахунок збільшення інвестицій та споживання у приватному і державному секторах та/або обмеження імпорту.

Доречність збільшення приватного споживання та урядових видатків як чинників стимулювання економічного зростання неодноразово пропонувалася для прискорення темпу економічного зростання в Україні [1; 2; 3], зокрема у контексті інноваційно-інвестиційної моделі у 2002—2003 рр. та глобалізаційних аспектів [4, с. 3—17; 5, с. 59—60; 6; 7; 8, с. 394—397; 9], додатковий поштовх для дискусії надала політика 2005—2006 рр., яка багатьма дослідниками інтерпретувалася ознакою політики стимулювання внутрішнього ринку [10, с. 4—6; 11; 12, с. 105—110; 13; 14; 15]. Водночас виникли припущення, що отриманий експансивний імпульс був занадто великим [16, с. 84—105] або навіть помилковим [17, с. 19—

33]. Наслідком такої політики стало зростання цін, погіршення платіжного балансу та вразливість до зовнішніх шоків у світовій економіці. З початком фінансової кризи 2007—2008, активізувалися заяви про стратегічність даного напрямку макроекономічного регулювання [18; 19; 20; 21; 22]. Попри численну дискусію питання використання та дієвості інструментів стимулювання платоспроможного попиту лишається відкритим.

Мета статті полягає у дослідженні взаємодії інструментів стимулювання платоспроможного попиту та його інвестиційної, споживчої компонент, а також їх вплив на економічне зростання та платіжний баланс.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

У вітчизняній літературі виділяють наступні підходи щодо реалізації політики стимулювання внутрішнього ринку з одночасною мінімізацією існуючих ризиків: зміцнення національної грошової одиниці [16, с. 111—112; 15, с. 59], обмеження грошової маси [16, с. 111], фінансова дисципліна [4, с. 15; 8, с. 394—397; 10, с. 6; 17, с. 31—32], стимулювання експорту [7, с. 11], пол-

іпшення інвестиційного клімату [5, с. 60; 12, с. 110], забезпечення відповідної інфраструктури [12, с. 110; 17], підвищення реальної заробітної плати [4, с. 14; 8, с. 396; 10, с. 45], трансформація торговельного режиму [7, с. 13; 13, с. 94—95; 20].

Найбільш показовим з точки зору використання інструментів стимулювання внутрішнього ринку є вітчизняний досвід 2004—2006 рр. Події даного періоду, на думку В. Шевчука, відображають два відмінних способи стимулювання внутрішнього ринку. У 2004 р. практикувалось одночасне збільшення дефіциту бюджету та грошової маси. У 2005—2006 рр. експансія на економічна політика здійснювалась на основі перерозподілу структури видатків бюджету з опорою на фінансову дисципліну, зменшення державного боргу та інтенсивне споживче кредитування [16, с. 108]. В обох випадках здійснювалось інтенсивне залучення зовнішніх запозичень.

Зростання обсягів кредитування, безумовно, не є позитивним явищем з точки зору стабільності макроекономічних індикаторів. Небезпека активізації споживчого кредитування в силу загострення ризиків залежного розвитку і негативним впливом на сальдо поточного рахунку висвітлено у останніх працях деяких дослідників даної галузі [23; 24]. Ще у 2007 р. окремими дослідниками вказувалося на загрози надмірної активізації споживчого кредитування відчутним у вигляді погіршення торговельного балансу, прискорення інфляції, подальшої доларизації економіки та підвищенням ризику повноцінної фінансової кризи [17, с. 33; 25, с. 40—41]. Негативним наслідком активізації споживчого кредитування визначається також зростання зовнішньої заборгованості внаслідок переважно іноземного походження кредитів споживчого характеру [26, с. 45].

Позитивний ефект спостерігається тоді, коли кредитна експансія сприяє приросту випуску товарів та послуг національними виробниками, крім того, цей приріст не має бути поглинутий зростанням цін. В Україні темпи зростання кредитування значною мірою перевищували темпи зростання виробництва, яке, крім того, з другої половини 2005 р. майже цілком поглинене зростанням споживчих цін [27, с. 462]. Коли ж замість фінансування довгострокових інвестицій спостерігається зростання споживчого кредиту, що супроводжується "неінвестиційним" погіршенням поточного рахунку — це свідчить про порушення рівноваги платіжного балансу і підвищеної вразливості економіки до макроекономічних шоків [16, с. 113]. До того ж ризики макроекономічної нестабільності збільшуються внаслідок кредитної підтримки зростання внутрішнього попиту, що, в свою

чергу, призводить як до погіршення чистого експорту за рахунок спрямованості на імпорتنі товари, з одного боку, та посилення інфляційних процесів — з іншого.

Говорячи про фіскальне стимулювання внутрішнього ринку, слід зазначити, що бюджет має сприяти збільшенню заробітної плати і соціальних виплат у розмірі достатньому для постійного стимулювання внутрішнього попиту. А з, іншого боку, сприяти розвитку підприємницької ініціативи та новим механізмам стимулюванню випуску продукції у тих галузях, де очікується найбільше зростання попиту. Також державний бюджет має уможливити створення інтервенційних запасів товарів, ціни на які є більш нестійкими [9, с. 6].

Таким чином державне регулювання носить досить суперечливий характер. Зокрема, стимулююча державна політика сприяє усуненню дисбалансів між виробництвом та споживанням, а збільшення видатків на освіту, охорону здоров'я, фундаментальні наукові дослідження, держава забезпечує стратегічні умови економічного зростання. З іншого боку, виникнення бюджетних дефіцитів, зростання цін, платіжних дисбалансів поступово починають стримувати темпи економічного зростання [28, с. 84—85].

Серед економістів та політиків почастішали заяви про зміну напрямку економічної політики із стимулюючої до стримуючої [29, с. 28—29]. Пропонована рестрикційна політика передбачає насамперед скорочення державних витрат, що має на меті: з одного боку, скоротити споживчий попит а країні і тим самим обмежити імпорту, що покращить платіжний баланс а з іншого — зменшити бюджетний дефіцит та знизити інфляцію [28, с. 84—85].

Аналізуючи антикризові заходи інших країн найбільш актуальним є досвід Латвії, де обмеження видатків бюджету та зростання податків виглядає не лише механізмом відновлення економічного зростання, а й не девальваційного вирівнювання платіжного балансу [29, с. 28—29].

До того ж така стратегія узгоджується із політикою ревальвації гривні. А користь зміцнення гривні в українській економіці пов'язують із: значним заниженням обмінного курсу, недоцільністю перерозподілу доходу на користь сировинних галузей, необхідність збалансованого розвитку внутрішнього ринку [16, с. 116].

Проте, варто враховувати, що у державному бюджеті передбачено багато пільг, що певною мірою відволікають кошти на розвиток інфраструктурних проєктів. Тому забезпечення відповідної інфраструктури не можливе без бюджетного коригування на користь розвитку інфраструктурних об'єктів, що дають змогу реалізувати нові економічні про-

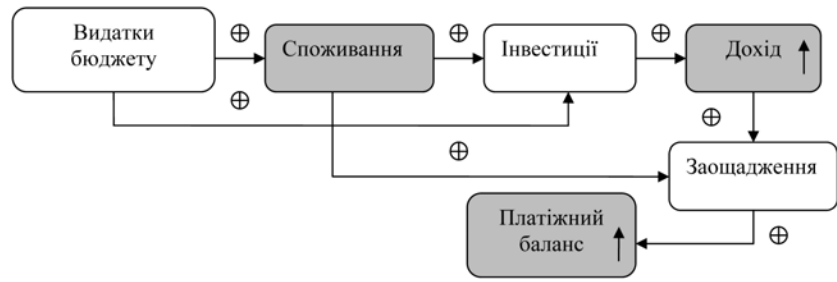

Рис. 1. Експансійний вплив видатків бюджету

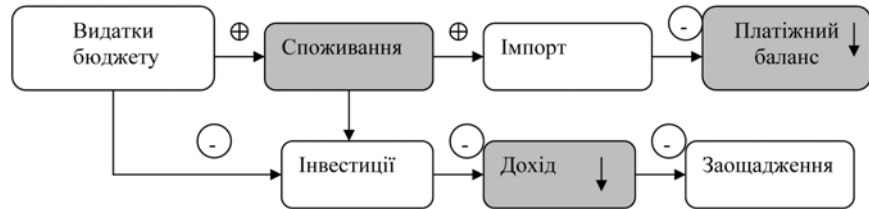

Рис. 2. Рестрикційний вплив видатків бюджету

екти [17, с. 29—30]. Розвиток інфраструктури у свою чергу передбачає стимулювання бізнесу за рахунок зниження цін на інвестиційні об'єкти й одночасного забезпечення попиту на інвестиційні товари. До того ж видатки на інфраструктуру, охорону здоров'я, освіту вважаються такими, що не лише стимулюють сукупний попит, а й матимуть позитивний вплив на довгострокове економічне зростання [30, с. 391].

Приймаючи видатки бюджету як один із базових інструментів регулювання попиту фіскальне стимулювання економічного зростання в країні може відбуватися двома відмінними способами: на основі стимулювання інвестицій (рис. 1); через стимулювання імпорту та обмеження інвестицій (рис. 2). Як видно з рис. 1 видатки бюджету можуть впливати на інвестиції безпосередньо (це стосується інвестиційних видатків бюджету) та стимулюючи попит на інвестиції. Така політика в обох випадках переважно призводить до зростання доходу та покращення сальдо платіжного балансу.

У більш песимістичному варіанті спостерігається рестрикційний вплив державних видатків. Така ситуація має місце при стимулюванні споживання імпорту та анти-інвестиційному спрямуванні видаткової частини бюджету. З рисунка 2 можна спостерігати механізм, коли фіскальне стимулювання внутрішнього ринку може призводити до зниження доходу та погіршення сальдо платіжного балансу.

Адекватність представлених схем вітчизняним реаліям доцільно протестувати за допомогою апарату ЕСМ, результати якого подані нижче.

Підсумовуючи теоретичні аспекти стимулювання внутрішнього ринку, слід зазначити ефективність дії основних інструментів залежить від специфіки їх сумісного використання.

Аналізуючи різноманітні напрями розширення внутрішнього ринку В. Шевчук зауважує: по-перше, важливо уникати спалахів ажіотажного попиту; по-друге, збільшення видатків бюджету чи заробітної плати не повинно супроводжуватись дефіцитом бюджету; по-третє, важливо нейтралізувати опір зміцненню грошової одиниці; по-четверте, потрібно не допустити погіршення сальдо поточного рахунку. Для реалізації зазначених завдань пропонується збалансований бюджет та обмеження пропозиції грошової маси [16, с. 108]. У такому випадку варто виділити основні вимоги засобів стимулювання внутрішнього ринку: зростання доходу; зростання інвестицій; поліпшення сальдо платіжного балансу. Дані зауваження передували побудові моделі дослідження.

Відповідно до логіки відмінного довготривалого впливу різноманітних компонент ВВП, для подальшого емпіричного аналізу як ідентифікатори внутрішнього попиту доцільно використати показники що відображають споживчу та інвестиційну складові даного показника: обсяги реального роздрібного товарообороту як наближена характеристика приватного споживання — *retailr*, та сукупні інвестиції державного та приватного секторів у відсотках до ВВП — *invest_t* (для оцінки інвестиційного попиту).

Функціональні залежності попиту було оцінено за допомогою структурної регресійної моделі. Для дослідження засадничих функціональних залежностей обрано метод найменших квадратів з інструментальними змінними (2SLS) Використання процедури 2SLS обумовлено взаємною причинністю залежних змінних та необхідністю забезпечити незміщені оцінки регресійних коефіцієнтів на випадок кореляції залишків з ла-

говим значенням залежних змінних¹.

Для емпіричного аналізу, окрім складових внутрішнього попиту було використано наступні квартальні показники за період 2000—2009 рр.²: — $credit_t$ обсяги споживчого кредитування (грн.), $bdurev_t$ — надходження до державного бюджету (грн.), $bdu\ exp_t$ видатки державного бюджету (грн.), spi_t — індекс споживчих цін, Y_t — ВВП на д.н. (грн.), CA_t — сальдо поточного рахунку платіжного балансу, rer_t — реальний обмінний курс (грн. за долар), e_t — номінальний обмінний курс (грн. за долар).

Для врахування впливу кризових явищ використано фіктивну змінну зі значенням "1" для 3 кв. 1998 — 4 кв. 1999 рр., 1 кв. 2005 року, 3 кв. 2008 — 2 кв. 2009 рр. У системах рівнянь використано перші різниці для показника індексу споживчих цін. В усіх регресійних рівняннях систем скориговане значення коефіцієнта детермінації є достатньо високим. Статистика Дарбіна Уотсона перебуває в допустимих межах, не виявляючи автокореляції залишків.

$$invest_t = 0,706 invest_{t-1} + 0,012 credit_{t-1} + 0,359 bdurev_{t-1} - 0,123 bdu\ exp_{t-1} \\ (5,191)^* \quad (1,427)^{***} \quad (2,866)^* \quad (-1,188)$$

$R^2 = 0,902 \quad DW = 2,21$

$$ca_t = 0,307 ca_{t-1} - 1,046 credit_{t-1} - 14,513 bdu\ exp_{t-1} + 26,21 rer_t \\ (1,970)^{***} \quad (-2,139)^{**} \quad (-2,656)^{**} \quad (3,490)^*$$

$R^2 = 0,849 \quad DW = 1,89$

$$d(cpi)_t = 0,154 d(cpi)_{t-1} + 0,008 credit_{t-1} - 0,017 invest_{t-1} \\ (1,084) \quad (2,423)^{**} \quad (-1,82)^{***}$$

$R^2 = 0,314 \quad DW = 1,79$

$$Y_t = 1,060 Y_{t-1} - 0,057 invest_{t-1} - 0,057 crisis_t \\ (7,242)^* \quad (-0,938) \quad (-3,939)^*$$

$R^2 = 0,974 \quad DW = 2,24$

$$retailr_t = 0,800 retailr_{t-1} + 0,038 credit_{t-1} + 0,358 bdu\ exp_{t-1} \\ (9,667) \quad (2,002)^{**} \quad (2,605)^{**}$$

$R^2 = 0,988 \quad DW = 2,38$

Подані системи рівнянь від-різняє врахування ефекту від девальвації грошової одиниці. Як впливає із розв'язку систем, інвестиції характеризуються авторегресивною залежністю із лагом у 1 квартал (модель 1) та 2 квартали (модель 2), що може означати, що зростання інвестиційних надходжень створює умови для їх подальшого нарощування. Даний показник характеризується позитивною залежністю із податковими надходженнями та негативною залежністю із видатками бюджету, причому цей зв'язок посилюється із врахуванням девальвації грошової одиниці (Модель 2). Такий вплив підкреслює значення профіциту державного бюджету як невід'ємного елемента реалізації інноваційно-інвестиційної моделі в Україні. Знецінення грошової одиниці обмежує інвестиції (проте,

статистична значущість показника не перевищує 10%). Досить несподіваним є прямо пропорційний зв'язок між споживчим кредитуванням та обсягами інвестицій, хоч суттєвий вплив проявляється лише при врахуванні девальвації грошової одиниці.

$$invest_t = 2,231 + 0,242 invest_{t-1} + 0,047 credit_{t-1} + 0,531 bdurev_{t-1} - 0,139 e_t - 0,420 bdu\ exp_{t-1} \\ (3,235)^* \quad (1,768)^{***} \quad (3,458)^* \quad (4,672)^* \quad (4,830)^* \quad (-3,591)^*$$

$R^2 = 0,940 \quad DW = 1,72$

$$ca_t = 0,626 ca_{t-1} - 1,249 credit_{t-1} + 2,422 e_t \\ (4,660)^* \quad (-2,722)^{**} \quad (2,689)^{**}$$

$R^2 = 0,799 \quad DW = 2,064$

$$cpi_t = 0,010 credit_{t-1} - 0,003 invest_{t-1} \\ (2,309)^{**} \quad (-1,668)^{***}$$

$R^2 = 0,248 \quad DW = 1,68$

$$Y_t = 0,836 + 0,868 Y_{t-1} - 0,179 invest_{t-1} + 0,062 retailr_{t-1} - 0,019 crisis_t - 0,060 e_t \\ (4,882)^* \quad (7,361)^* \quad (-2,790)^* \quad (1,633)^{***} \quad (-1,480)^{***} \quad (-3,679)^*$$

$R^2 = 0,986 \quad DW = 2,03$

$$retailr_t = 0,621 retailr_{t-1} + 0,098 credit_{t-1} + 0,162 e_{t-1} + 0,340 bdu\ exp_{t-1} \\ (5,023)^* \quad (2,746)^* \quad (2,114)^{**} \quad (2,644)^*$$

$R^2 = 0,990 \quad DW = 2,48$

Вплив споживчого кредитування на сальдо поточного рахунку виявився негативним з лагом у 2 квартали, статистична значущість зв'язку визначається на рівні 5%. Можна припустити, що високий попит та підвищення цін на нерухомість додатково посилювало попит на імпорт через ефект добробуту — залежність приватного споживання від реальної вартості грошових активів, що відповідно погіршувало сальдо поточного рахунку. Досить міцним є позитивний зв'язок між даною залежною змінною та показниками номінального та реального обмінного курсу. Негативний вплив видатків бюджету на сальдо поточного рахунку простежується лише у першій специфікації, оскільки зв'язок між показниками зникає при врахуванні девальвації грошової одиниці.

Показник індексу споживчих цін не характеризується авторегресивною залежністю. У даному рівнянні обох систем спостерігається інфляційний вплив споживчого кредиту із лагом у 3 квартали (статистична значущість впливу визначається на рівні 5%). Антиінфляційний вплив інвестицій простежується з лагом у 5 кварталів. Отримані залежності для виглядають цілком логічними, оскільки зростання споживчих витрат визначається здебільшого інфляційним чинником, а інвестиційних — чинником гальмування інфляції.

Рівень доходу, що визначається показником ВВП суттєво залежить від власних лагових значень. Негативний вплив інвестицій на дохід виглядає дещо нелогічним, проте вкотре підтверджує непродуктивний характер вітчизняних інвестицій. Вплив

роздрібного товарообороту, що відображає обсяги впливу споживання на показник ВВП проявляється лише у другій моделі і є прямопропорційним (щоправда, його статистична значущість не перевершує 10%). Як випливає із результатів дослідження знецінення гривні пригнічує дохід, причому статистична значущість показника є досить високою. За допомогою фіктивної змінної CRISIS простежується вплив кризових явищ в економіці України на обсяги ВВП. Хоча врахування девальвації грошової одиниці пригнічує вплив даної змінної.

Значна авто регресивна залежність роздрібного товарообороту з лагом у 1 квартал спостерігається у системах двох специфікацій. Чинниками стимулювання платоспроможного попиту в Україні виступають споживчий кредит та видатки бюджету. Варто зауважити, що стимулюючий характер видатків бюджету на роздрібний товарооборот у порівнянні із відмінним впливом на інвестиції може свідчити про переважно споживчий характер бюджетних асигнувань. Врахування девальвації грошової одиниці лише посилює стимулюючий характер даних інструментів. Прямопропорційний зв'язок між номінальним обмінним курсом та показником реального роздрібного товарообороту простежується із лагом у квартал на рівні статистичної значущості 5%. Впливу податкових надходжень на дану залежну змінну виявлено не було.

Отже, простежуючи основні функціональні залежності між змінними окремих моделей варто відмітити кілька логічних взаємозв'язків. З аналізу моделі 1 випливає:

1. Обсяги кредитування відчутно впливають як на рівень інвестицій так і на роздрібний товарообіг. Водночас збільшення $credit_t$ має інфляційний вплив та погіршує сальдо поточного рахунку. Збільшення урядових видатків як альтернативний підхід щодо стимулювання платоспроможного попиту веде до зменшення інвестицій, що на перший погляд цілком відповідає численній критиці фіскальної політики як анти-інвестиційної та шкідливої для економічного зростання [16]. Водночас відбувається відчутне погіршення сальдо поточного рахунку, що лише посилює негативне враження від збільшення урядових видатків. Обидва результати не суперечать двом іншим: а) значне стимулювання товарообігу збільшенням урядових видатків; б) відсутність впливу $bdu\ exp_t$ на рівень ВВП.

2. Якщо вагомий зв'язок між $bdu\ exp_t$ та $retailr_t$, і CA_t , природно пояснити переважно споживчим характером урядових видатків то нейтральність щодо доходу пояснюється негативним впливом на інвестиційну компоненту попиту, яка врівноважує безпосередній вплив.

3. Стимулювання попиту за допо-

¹ Gujarati D. Basic Econometrics. Second Edition. — N.Y.; London; Tokyo: — McGraw-Hill. — 1988.

² Показники попередньо очищено від сезонності за допомогою методу Census X-12. Перед використанням у емпіричному оцінюванні всі показники (окрім сальдо поточного рахунку) про логарифмовано.

могою зниження податків не виглядає дієвим механізмом, оскільки не впливає на більшість показників — споживання, поточний рахунок, індекс споживчих цін. Таким чином, немає підстав очікувати від зниження податків підвищення доходу. Проте, спостерігаємо стимулюючий вплив даного показника на інвестиції.

4. Викликає серйозну стурбованість ймовірна неефективність вітчизняних інвестицій, які не сприяють збільшенню доходу. Водночас, слід відзначити слабкий антиінфляційний вплив погашення інвестиційного процесу.

Враховання девальвації грошової одиниці вносить наступні корективи у отримані результати (Модель 2):

1. Посилюється вплив чинників інвестиційного процесу. Цілоком передбачувано девальвація обмежує інвестиції. Це означає, що гривневе знецінення в 2008-09 рр. матиме далекосяжний негативний вплив на обсяги інвестицій. Водночас немає підстав для оцінки ревальвації зразка 2005 і 2008 рр. як таких, що погіршили попит на інвестиції. Чергового разу доведено, що ревальвація гривні є необхідним елементом реалізації інвестиційно-інноваційної моделі розвитку.

2. З врахуванням обмінного курсу зникає обернений зв'язок між видатками бюджету і СА.

3. Спостерігається асиметричний вплив інвестиційної та споживчої компонент сукупного попиту на дохід, оскільки з'являється стимулюючий вплив $retail_r$ на Y_t .

4. Дещо несподівано знецінення грошової одиниці стимулює споживання. Це легко пояснити двома ефектами: а) переважанням доларових активів у структурі заощаджень населення України; б) намаганням уникнути втрат шляхом випереджаючого придбання товарів і послуг шляхом випереджаючого придбання товарів і послуг в очікуванні подальшого знецінення грошової одиниці.

ВИСНОВКИ

Виходячи з результатів проведеного аналізу, на основі структурної моделі визначено, що розвиток внутрішнього ринку має базуватись на використанні наступних інструментів стимулювання: зміцненні національної грошової одиниці (така політика обмінного курсу сприяє зростанню доходу, не суперечить підтриманню бездефіцитного бюджету та виступає чинником зростання інвестицій), переспрямування інвестиційних в тому числі й кредитних ресурсів у продуктивні галузі. Більш суперечливими виглядають: зростання видатків бюджету, що суміщається із підтриманням бездефіцитного бюджету та підтримання сталого наповнення дохідної частини бюджету (використання даного інструменту передбачає врахування двох аспектів: структури видатків бюджету та співвідношення

податки/видатки). Серед інших інструментів важливих інструментів слід виділити: монетарні механізми, заробітна плата та експортна політика що й виступатиме предметом наших подальших досліджень.

Література:

1. Крючкова І. Економіка та принцип золотого перерізу // Дзеркало тижня. — 2002. — № 48. — 14 грудня.
2. Тигіпко С. Україна у глобальному економічному процесі // Дзеркало тижня. — 2003. — № 39. — 11 жовтня.
3. Крючкова І., Сіденко В. Макроструктурні зрушення в Українській економіці в контексті інтеграційних процесів // Дзеркало тижня. — 2003. — № 24. — 28 червня — 4 липня: <http://www.dt.ua/2000/2020/38977/>
4. Мазаракі А., Бланк І., Базилевич В. та ін. Перспективи розвитку внутрішньої торгівлі в Україні: критичний погляд // Вісник КНТЕУ. — 2002. — № 6. — С. 3—29.
5. Береславська О. Стабілізація гривні як чинник розвитку економіки // Вісник НБУ. — 2002. — № 10. — С. 54—57.
6. Геєць В., Скрипниченко М. Від екзогенно залежної до ендогенно орієнтованої стратегії розвитку економіки // Економіка і прогнозування. — 2003. — № 1. — С. 34—46.
7. Базилевич В. Розвиток внутрішнього ринку в умовах глобалізації: теоретичні суперечності // Банківська справа. — 2004 — № 2. — С. 7—13.
8. Сискос Е. Експорторозширювальне зростання та проблеми внутрішнього ринку у постсоціалістичних країнах Організації чорноморського економічного співробітництва // Журнал європейської економіки. — 2004. — Том 3. — № 4. — С. 384—398.
9. Гальчинський А. Макроекономічні та монетарні передумови політики зростання // Вісник НБУ. — 2004. — № 8. — С. 6—8
10. Шаповалов А. Стратегічні напрями курсової політики України у рамках моделі сталого економічного розвитку // Вісник НБУ. — 2005. — № 11. — С. 3—6.
11. Точилін В., Осташко В, Олєфір В. Внутрішній ринок України: проблеми розвитку // Економіст. — 2005. — № 2. — С. 34—37.
12. Покришка Д. Структурні чинники забезпечення конкурентоспроможності економіки України // Стратегічні пріоритети. — 2006 — № 1. — С. 102—110.
13. Давиденко С. Вплив розширення внутрішнього ринку на економічне зростання країни // Стратегічні пріоритети. — 2006. — № 1. — С. 93—101.
14. Шевчук В. О. Циклічні аспекти стимулювання платоспроможного попиту // Вісник АКА. — 2006. — Вип. 19. Збірник наук. праць за матеріалами міжн. наук.-практ. конф. "Структурні трансформації та інвестиційно-інноваційний розвиток торгівлі" (м. Львів, 10—11 листопада

2005 р.). — Част. 1. — С. 282—286.

15. Пустовойт О. Внутрішній ринок України: потенціальні та реальні можливості впливу на економічне зростання // Економіка України. — № 3. — 2007. — С. 52—59.

16. Шевчук В. Платіжний баланс, економічне зростання і стабілізаційна політика. — Львів: Кальварія, 2008. — 737 с.

17. Геєць В. М. Політика економічного зростання на основі розширення внутрішнього споживання та її наслідки // Фінанси України — 2007. — № 9. — С. 14—33.

18. Данилишин Б. Шлях до подолання кризових явищ — макроекономічна стабільність і скоординованість дій // Дзеркало тижня. — 2008. — № 47 (726)-13 — 19 грудня: www.dt.ua/1000/1550/64981/

19. Дзюблук О. Грошово-кредитна політика в період кризових явищ на світових фінансових ринках // Вісник НБУ. — 2009. — № 5. — С. 20—30.

20. Давиденко С. Актуальні проблеми та перспективи оптимізації імпортозалежності України // Стратегічна панорама. — 2009. — № 1. — С. 109—116.

21. Власюк І. Українські реалії світової фінансової кризи: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu/Ekonomika/2009_1/Vlasyuk/Vlasyuk.htm

22. Панфілова Т. Україна в глобальному торговельному та інвестиційному середовищі // Економіка України. — 2009. — № 6. — С. 75—84.

23. Даниленко А., Шелудько Н. Тенденції та наслідки активізації споживчого кредитування в Україні // Вісник НБУ. — 2006. — № 5. — С. 36—39.

24. Зимовець В. Шелудько Н. Макроекономічні аспекти активізації банківського кредитування в Україні // Вісник НБУ. — 2006. — № 11. — С. 54—58.

25. Шевчук В. О. Валютне кредитування // Вісті: Діловий випуск. — 2007. — № 2. — С. 40—41.

26. Мунько М. Роль внутрішнього ринку та експорторозширювального розвитку в економічному зростанні // Міжнародна економічна політика. — 2007. — № 7. — С. 28—48.

27. Мунько М. Вплив банківського кредиту на розвиток внутрішнього ринку України // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Методи оцінки рівня капіталізації інноваційних структур (Збірник наукових праць) / НАН України. Інститут регіональних досліджень. — Львів, 2007. — Вип. 2 (64). — С. 460—466.

28. Фомішина В. Споживчий елемент сукупного попиту як чинник економічного зростання // Банківська справа. — 2006. — № 5—6. — С. 74—85

29. Шевчук В. Чому так пізно оприлюднено дані про ВВП // Вісті: Діловий випуск. — 2009. — № 31. — С. 28—29.

30. Шевчук В. Міжнародна економіка: теорія і практика: підручник. — 2-ге вид., перероб. і доп. — Львів: Знання, 2008. — 663 с.

Стаття надійшла до редакції 07.12.2010 р.